

Anna Komnene'nin İskit Savaşı Anlatısı¹

*Anna Komnene's Narrative of the War
Against The Scythians*

Marek MEŠKO

(Çev. Ebru Emine OĞUZ*)

Çok iyi tanınan *Alexiad*, zamanında Anna Komnene'nin 'tam' yazarlığına ilişkin tartışmaların artmasına neden olmuşsa da, sonuç itibarıyla bu alanda oldukça kıymetli bir kaynağı durumundadır. Bu makalede, babası İmparator Alexios Komnenos'un (1081-1118) İskitlerle (Peçeneklerle) yaptığı savaşla bağlantılı olarak verdiği bilgilerin kesinlik ve kıymeti değerlendirilmeye çalışılmaktadır. Yazar ayrıca zamanında olayların gidişatını karartabilme ve geriye yönelik doğru bir şekilde yorumlanabilmelerini zorlaştırabilecek bazı kronolojik olaylara da yer vermiştir. Anna Komnene'nin anlatısında mevcut olan tutarsızlıklardan ötürü, olayların kronolojik dizilişini yapmak büyük bir önem kazanmaktadır. Neticede yazar, bu makalenin ilerleyen bölümlerinde yer alan bulgular doğrultusunda Peçeneklere karşı yapılan savaşın kısa bir tanımlamasını sunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Bizans, Peçenekler, ortaçağ, göçebeler, *Alexiad*, savaş

¹ Avrupa Sosyal Fonu ve Çek Cumhuriyeti Devlet Bütçesi'nden ortak finanse edilen bu çalışma "Yeni Mezun Bilim Doktorlarının Bilimsel Uzmanlık İstihdamı" programı tarafından desteklenmektedir (Bağış No: 2. 1. 07/ 2. 3. 00/ 30. 0009). Bu makale 'Graeco-Latina Brunesia' (19, 2014,2) adlı dergide 53.- 70. sayfa aralığında yayınlanmıştır.

* Doktora, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü: ouzebru2000@gmail.com

The *Alexiad* by Anna Komnene is well-known. At times it raises controversial issues (e.g. concerning “full” authorship of the Byzantine princess), but all in all it represents a very valuable source of information. In this paper the author strives to examine just how precise and valuable the pieces of information she gives us in connection with the war of her father emperor Alexios Komnenos (1081–1118) against the Scythians (the Pechenegs) are. He also mentions chronological issues which at times are able to “darken” the course of events and render their putting back into the right context difficult. There are many inconsistencies of this type in Anna Komnene’s narrative and for these reasons it is important to reestablish clear chronological order of events. Finally the author presents a concise description of the war against the Pechenegs based on the findings in the previous parts of his paper.

Key words: Byzantium, Pechenegs, medieval, nomads, *Alexiad*, warfare

Anna Komnene (*Alexias*, 2001, sy) tarafından kaleme alınmış *Alexiad*, Bizans tarihçilerinin büyük bir çoğunluğu tarafından oldukça iyi tanınmaktadır. Zamanında, (Bizans prensesinin ‘tam’ ya da ‘kısmi’ yazarlığına ilişkin) karşı görüşlerin artmasına neden olmuşsa da, değerli yazılı bir kaynak niteliğini taşımaktadır². Bu sorunlardan bağımsız olarak, âlimlerin çoğu *Alexiad*’ın Anne Komnene’nin asıl amacının babasının başarılarını³ övmek olduğu, tarihsel olayların anlatımının ikinci planda kaldığı bir gerçek olsa da özellikle Bizans edebiyatı konusunda, daima yerini muhafaza edeceği hususunda hemfikirlerdi⁴ (Buckler, 1968: 256). I. Alexios Komnenos’un (1081-1118) başarılarında biri olan, Anna’nın geniş ve övgülerle yer verdiği, İskitlere karşı uzatmalı ve masraflı savaşın sonunda elde edilen zaferin karşısında ise kesinlikle sessiz kalınmamalıdır (*Alexias*, 2001: 6). Anna Komnene, bu korkunç düşmanlara karşı kazanılan zaferin ne kadar büyük zorluklarla elde edildiğini vurgulamaktadır. Savaş sona erdiğinde Konstantinopolis elitlerinin ve de

²Bkz. (Howard-Johnston, 1996: 260-302); (Mauride, 2000: 63-81); (Reinsch, 2000: 83-105).

³Babasının hükümdarlığı sürecinde dünyaya gelen Bizans prensesi, *Alexiad*’ın tanıtım kısmında bu amacını açıkça ortaya koymaktadır (*Alexias*, 2001: 6).

⁴Ayrıca (Hunger, 1978: 408); (Mauride, 2000: 72); (Reinsch, 2000: 101).

kraliçenin tebaasının hissettikleri rahatlamayı anlayabilmek mümkündür. Hatta bu başarıyı kutlamak ve anmak için kısa bir ilahi dahi bestelemişlerdi (*Alexias*, 2001: 248-249). Ancak kimdir bu İskitlerle ve Bizans prensesine gösterdikleri ilginin sebebi nedir?

Âlimlerin çoğuna göre Anna Komnene'nin İskitleri, çeşitli göçebe gruplardan müteşekkil Türkçe konuşan Peçeneklerdir. Çok eski tarihçeleri pek bilinmese de, Peçenekler hakkındaki ilk tarihi kayıtlar 7. yüzyıla dayanmakta ve Çin'in '*Sui-shu*' kroniklerinde ortaya çıkmaktadır. Bu kaynaklara göre Peçenekler, Aral Gölü ile Orta Asya'daki Hazar Denizi arasında (günümüz Kazakistan'ı) yaşamakta olan bir halktı⁵ (Pritsak, 1981b: 161). Peçenekler, 9. yüzyılın başlarında belalı komşuları Oğuz Türkleri ve Kıpçaklar/Kumanlar tarafından batıya doğru sürülerek Ural ve Volga arasına yerleşmişlerdi⁶ (De adm. Imp., 1967: 166). Volga'nın ötesinde, Karadeniz bozkırlarında ise Bizans İmparatorluğu'nun müttefiki olan Hazar Hanlığı yer almaktaydı. Fakat ataklarını sürdüren Oğuz Türkleri Peçeneklere karşı Hazarlar ile ittifak kurmuştu. Peçenekler her ne kadar tuzağa düşseler de, 889 yılında Hazar tehdidinden kurtulmayı başararak topraklarını geri kazanmışlardı⁷ (De adm. Imp., 1967: 166-167). Yıllar sonra Macarları yenilgiye uğratmış ve onları Karpat Ovası'ndaki yeni vatanlarına doğru sürmüşlerdi. Bu tarihten itibaren ise Bizans politikasının merkezinde yer almış; Bulgaristan ve Rus Kiev'e karşı da Bizans'ın en önde gelen müttefiki olmuştur⁸.

Bu, Karadeniz bozkırlarında (Bizans diplomasisi açısından) 10. yüzyıl boyunca devam eden ve dramatik bir şekilde 11. yüzyılın ilk yirmi yılında, bir diğer ünlü Bizans imparatoru Basileos II. Bulgaroktonos'un (976-1025) hükümdarlığı boyunca değişimlere neden olan 'pastoral' bir durumdu. Bu değişimin iki ana nedeni vardı. İlki, Peçenekleri batıya doğru sürüklemeyi devam ettiren ve Peçenek bölgesinde gittikçe artan baskıya neden olan, şimdiki

⁵Ayrıca (Pritsak, 1981a: 8); (Golden, 1990: 271); (Göckenjan, 1993: 1845-1846); (Spinei, 2003: 113).

⁶Ayrıca Pritsak, 1981a: 9); (Golden, 1990: 271); (Spinei, 2003: 113).

⁷Ayrıca (Golden, 1990: 272); (Göckenjan, 1993: 1846); (Pritsak, 1981b: 163).

⁸Bkz: (De adm. Imp., 1967: 40, 50-52).

adıyl Uzlar (Rus kaynaklarında *Torkı*) yani Oğuz/Uz Türkleri idi⁹ (Golden, 1990: 276). İkinci olarak, 1014 yılında Bulgarların yenildiği 980'den beri süregelen Kleidon Savaşı ve böylelikle Bulgar topraklarının muzaffer Bizans orduları tarafından işgal edilmesi idi. Yaşananlar Bizans sınırlarının, dört yüz yıl önce gerçekleşmiş olan, Danube Nehri boyunca genişlemesiyle sonuçlanmıştı. Böylelikle Peçenekler ve Bizans birbirleriyle doğrudan komşu olmuşlardı¹⁰ (Scyl., 1979: 355-356).

Bundan sonra durum giderek kötüleşti; Uzlar tarafından baskı altında kalan Peçenekler 1071'den¹¹ itibaren Dinyeper'in doğusuna doğru olan topraklarının tamamını yitirdiler ve batıya doğru yol almaya başladılar¹² (Scyl., 1979: 455). Söz konusu süreçte muhtemelen göçebeler ekonomilerinde yıkıma neden olan, sığır ve atlarının büyük bir kısmını kaybetmişlerdi¹³. Yeni kaynaklar bulma noktasında da pek umutları yoktu. Bu gerçek 1027'de II. Basil'in ölümünden sadece iki yıl sonra, Peçeneklerin Bizans'ın kurtarılan Balkan topraklarına saldırılarının nedenine açıklık getirmektedir¹⁴ (Scyl., 1979: 373). Püskürtülen Peçenekler ilerleyen yıllarda geri dönmüşlerdi (söz konusu süreçte sadece Bizans değil, Macar Krallığı ve Kievan Rus'u da istila etmişlerdi) (Scyl., 1979: 373)¹⁵. Bizans'ın Paradunavon eyaletine bir diğer Peçenek saldırısı ise

⁹Ayrıca (Diaconu, 1970: 59).

¹⁰Ayrıca (Dikonomides, 1976: 76); (Stephenson, 1999: 89).

¹¹Büyük ihtimale aynı sene Sözde Kitanların baskısıyla Avrasya bozkırlarına yeni bir göç dalgası başlamıştı. Tangutlar tarafından saldırıya uğrayan Sözde Kitanlar kabilefederasyonu olan ve yıkılan Kimakların topraklarına yerleştiler (Kıpçak-Kumanların arazileri de dahil olmak üzere). Sıraları gelince Oğuz/Uz topraklarının doğusuna göç etmeye başlayan Kıpçak-Kumanlar bu suretle Peçeneklere karşı saldırıya geçmişlerdi (Pritsak, 1981b: 162-163)

¹²Ayrıca (Расовский, 1933: 8) ; (Pritsak, 1981a: 21);(Pritheba, 1958: 217); (Spinei, 2003: 131).

¹³Uzların baskısı ve otlak arazilerini kaybetmeleri Peçeneklerin sürüleri üzerinde de derin etkilere neden olmuştur. Göçebe kabile için standart bir durum olan bir yerden bir yere sürülme esnasında, dinlenmek, su içmek ve otlatmaksızın hızlı şekilde gerçekleştirilen bu seyahatlerinden dolayı hayvanları (atları, ancak özellikle koyun ve sığırları) fazlasıyla zarar görmüştür, bkz. (Masanov, 1990: 199).

¹⁴Ayrıca (Diaconu, 1970: 40); (Spinei, 2003: 131). Yeni sınırlara bitişik bu olan arazide Paradunavon (Paristrion) eyaleti kurulmuştu. Paradunavon için bkz. (Madgearu, 2013a: 68); (Kühn, 1991: 223-226).

¹⁵Ayrıca (Расовский, 1933: 130); (Pritheba, 1958: 216); (Spinei, 2003: 125-126, 131).

1046/47 yılının kışında gerçekleşmiştir¹⁶. Bu kez Peçenekler bölgede kalmak için donmuş haldeki Danube Nehri'ni büyük bir kararlılıkla aşmışlardı, hatta 1049-1053 yılları arasında süren Bizans-Peçenek Savaşı, Peçeneklerin Bizans topraklarından çıkarılmalarına dek sona ermemiştir¹⁷.

1050 ve 1070'ler arasında Bizans İmparatorluğu siyasi, ekonomik ve askeri alanlarda gittikçe kötü duruma düşmekte, Paradunavon eyaletinde yaşamakta olan Peçenekler ise yerel nüfusa ve bazı şeflere müdahalede bulunmakta (ör: Tatos/Tatrys), hatta güç kazanmaktalardı¹⁸. Konstantinopolis'teki kırım 1072 ya da 1074 yılında meydana gelmiştir. Ardından Paradunavon'daki Peçenekler Bizans'ın Koca Balkan Dağları'nın güneyine; Trakya ve Makedonya eyaletlerine doğru bir istilaya girişmişlerdi (Spinei, 2003: 138)¹⁹. Kimi zaman, Danube'nin kuzeyinde yaşamakta olan 'özgür' akrabalarından yardım almaktalardı²⁰. Söz konusu süreçte, Peçeneklerin istilalarını önemli ölçüde Bizans'taki genel siyasi huzursuzluk kışkırtmaktaydı. Paristrion'daki Peçenekler, sadece Trakya'yı işgal hususunda rakipsiz değillerdi., aynı zamanda çeşitli Bizans generallerinin (ör: ünlü Nikephoros Bryennios) ya da Philipoupolis (bugünkü Plovdiv, Bulgaristan) civarındaki Paulician liderlerinin de talep ettikleri bir askeri güç haline gelmişlerdi²¹ (Васильевский, 1872: 147).

Diğer bir deyişle, Anna Komnene'nin Çocukluk ve gençliği boyunca Peçeneklere ilişkin sahip olduğu bilgiler çok çeşitli olup, Bizans İmparatorluğu'nun Balkan sorunlarıyla birbirine karışmıştı. Babası I.Alexios

¹⁶Bkz. (Shepard, 1975: 61-89) ve (Каждан, 1963: 177-184); (Každan, 1977: 65-77) ve ayrıca (Lefort, 1976: 265-303); (Spinei, 2003: 132-136).

¹⁷Söz konusu savaşla ilgili olarak bkz. (Scyl., 1979: 465-473, 475-476); (Attal, 1853: 30-43); (Zon., 1897: 644); (Diaconu, 1970: 73-76). Peçenekler ayrıca 'Spartalı' olarak da değerlendirilmektedir; (Madgearu, 2013b: 213).

¹⁸Tatos için bkz. (*Alexias*, 2001: 199). 11. yüzyılın ikinci yarısında Paradunavon'da yaşamış olan halk için bkz. (Tapkova-Zaimova, 1974: 331-339); (Tapkova-Zaimova, 1974: 615-619)

¹⁹Statükonun bu kırım sebebi, Danube'nin kuzeyinden 1074-1078 yılları arasında Paradunavon'a ulaşan yeni bir Peçenek göç dalgası idi (*Alexias*, 2001: 199); (Meško, 2012: 62-65); (Meško, 2013: 191)-

²⁰Bu sorun daha geniş şekilde farklı bir yerde tartışılmıştır (Meško, 2013: 188-197).

²¹Ayrıca (Malamut, 1995: 132-134); (Attal, 1853: 290, 302); (Bryan, 1975: 267-277); (Scyl. Con., 1968: 184); (ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ, 1959: 111); (Diaconu, 1970: 111); (Spinei, 2003: 141).

Kommenos'un savaşını anlattığı hikâyesinde Peçeneklerin farklı gruplar olduğu gerçeğine pek de yabancı olmadığı ve de sıklıkla antik adları olan İskitleri (*Skythai*) kullanması, bilgisindeki eksiklikleri açıkça ortaya koymaktadır. Ancak en azından İskitler olarak Peçeneklere atıfta bulunduğu nettir. Peçenek grupları arasındaki daha ileri düzeydeki farklılıkları ise yüzeysel olarak ele aldığı anlaşılmaktadır. Olayların büyük bölümünde İskitlerin bağlılıklarına ilişkin verdiği bilgilerin de pek başarılı olmaması nedeniyle söz konusu toplum hakkında yeterli veriye sahip değiliz. Peçenek gruplarını liderlerinin isimleriyle (Tatos/Tatrys, Satzias, Tzelgu) tanımlaması, nadiren de olsa daha spesifik bir bakış açısı sergilediğini göstermektedir (*Alexias*, 2001: 199, 203)²². Ancak, halen 'özgür' ve Danube'nin kuzeyinde yaşayan Paristrion'daki Peçeneklere dair bahsettikleri Anna Komnene'nin anlatısındaki tek önemli özelliktir²³.

Anna Komnene'nin hikâyesi, çeşitli gruplar arasındaki farklılıklardaki hassas eksikliklerin dışında kronolojik anlamda tutarsızlıklar içermektedir²⁴. Anna Komnene savaş anlatısında sadece altı defa tarihlere ilişkin net bilgi vermektedir. Bizans'ın 1150 güçlü Peçenek elçisinin var olduğu orduyu kabulünü anlatırken verdiği tarih kesin tarihlerden biridir. Zira, bu olay boyunca tüm katılımcılar güneş tutulmasına şahitlik etmiştir (*Alexias*, 2001: 207-208). Diğer beş tarih ise yalnızca 1091 yılında gerçekleşmiş olan bir dizi olayla bağlantılı olarak kitabın VIII. Cildinde bulunmaktadır. Böylelikle, Anna Komnene sayesinde babasının savaşa 14 Şubat 1091 (Cuma) günü başladığını bilmekteyiz²⁵ (*Alexias*, 2001: 236). Hatta bu sayede babasının Peçeneklere ertesi gün²⁶ (*Alexias*, 2001: 238) Choirbakchoi şehri yakınlarında saldırdığı ve 17 Şubat 1091 (Pazartesi) günü ise bir muzaffer olarak Konstantinopolis'e girdiğini bilmekteyiz²⁷ (*Alexias*, 2001: 239). K. Dieter bu kısa savaşın tarihini

²²Ayrıca (Spinei, 2003: 141).

²³Tzelgu Bizans'a saldırmak üzere, ordusuyla birlikte Danube ve Paradunavon eyaletini aşmak zorunda kalmıştır. Bkz. (*Alexias*, 2001: 203)..

²⁴Bu konuyla sistematik bir şekilde ilk uğraşan tarihçi, Alman bilim adamı K. Dieter'dir (Dieter, 1894: 386-390). Peçeneklere karşı savaşta *Alexiad*'daki kronolojik hataların düzeltilmesine dair son girişim bizim desteklerimizle özetlenmiş ve yorumlanmıştır. Bkz. (Meško, 2011a: 134-148).

²⁵Ayrıca (Васильевскій, 1872: 253); (Chalandon, 1900: 128); (Gautier, 1970: 9).

²⁶Ayrıca (Васильевскій, 1872: 253); (Chalandon, 1900: 128); (Gautier, 1970: 9).

²⁷Ayrıca (Васильевскій, 1872: 255); (Chalandon, 1900: 128); (Gautier, 1970: 9).

Şubat 1090 yani bir yıl erken olarak vermektedir. Diğer tarihçilerin hiçbiri onun bu varsayımını izlememiştir²⁸.

Ardından, Peçeneklere karşı nihai savaş ilkbahar ekinoksunda yani 23 Mart 1091 günü başlamıştı (*Alexias*, 2001: 242). Son olumlu tarih ise belirleyici bir nitelik taşıyan Lebounion Savaşı'nın olduğu gündü (29 Nisan 1091, Salı)²⁹ (*Alexias*, 2001: 249). Anna Komnene, her ne kadar (hala beş yıl ile ilgilenmeliyse de) sadece 1086 yılından itibaren gerçekleşen olayları göz önünde bulundursak da, savaşın kronolojisine herhangi bir katkısı olmamasına karşın üç defa baharın gelişinden, iki defa da kışın başlangıcından bahsetmiştir³⁰

İSKİTLERLE SAVAŞ

Alexios Komnenos-henüz 24 yaşındayken- 4 Nisan 1081 günü Ayasofya'da taç giydiğinde eski imparator çok büyük sorunlarla karşı karşıya kalmıştı. Bizans neredeyse Küçük Asya'nın önemli bir bölümünün kontrolünü yitirmiş ve de Balkanlar, sadece 10 yıl önce gerçekleştirdiği fetihle İtalya'nın güneyindeki Bizans topraklarını elde eden, Norman Dükü Robert Guiscard'ın tehditlerine maruz kalmaya başlamıştı³¹ (Ord. Vit., 1983: 100). 1080 yılının Ekim ayında yapılan barış antlaşması doğrultusunda, o tarihlerde yalnızca Peçenekler bertaraf edilmiş görünüyordu (Scyl. Con., 1968: 185). İlerleyen süreçte tekrar bozguna uğratılacakları açıktı. Genç imparator için karar vermek hayli güçtü. Vergilerden elde edilecek para hükümet için önemli ve Bizans hükümdarı herhangi bir imtiyaza sahip değildi. Alexios, yalnızca Bizans kontrolündeki Balkan bölgelerinden elde edilen vergilerden dolayı Küçük Asya'daki mücadelesinden vazgeçmişti. Türk hükümdarı İbn Kutalmış (1077-1086) barış yapmış ve Norman istilasıyla yüzleşmek üzere Konstantinopolis'ten ayrılmıştı (Alexios, 2001: 116). Bizans'ın şansına Robert

²⁸Bkz. (Dieter, 1894: 390).

²⁹Ayrıca (Васильевскій, 1872: 283); (Dieter, 1894: 386); (Chalandon, 1900: 133).

³⁰İlkbaharın gelişi için bkz. (*Alexias*, 2001: 203, 220, 242), kış için (*Alexias*, 2001: 220, 235). K. Dieter'in yazdığına göre Anna Komnene 1086 yılının başlangıcıyla birlikte üç kez kışın gelişinden bahsetmiştir. Ancak yapmış olduğumuz dikkatli okumalar neticesinde bunun üç değil, sadece iki kez olduğu bilgisine erişebildik. Karşılaştırma için: (Dieter, 1894: 387, 390) ve (*Alexias*, 2001: 204).

³¹Ayrıca (Matthew, 1992: 16-17); (Mc Queen, 1986: 428).

askerlerin de dâhil olduğu, en güvendiği Türk asıllı generali Tatikos komutasındaki yepyeni bir orduyu savaş alanına göndermiş, ordular göçebeleri geri çekilmeye mecbur bırakmışlardı.

Savaşın bu ilk aşamasında, Paristrion'daki Peçenek ve Bizanslılar arasındaki askeri çatışmaların örneği aslında eskisinden pek de farklı sayılmazdı. Olayın bütününe bakıldığında çok büyük değişiklikler olmayıp, belirleyici anlamda bir savaş da yoktu. Alexios Komnenos, kendisinden önce Constantine IX. Monomachos (1042-1055) ile başlayan diğer imparatorlar gibi, Paristrion'daki Peçenek gerçeğini kabullenmiş ve sadece *statüko* elde etmeye çaba göstermiştir. Hatta bizim anladığımız üzere onlara karşı şahsen savaşmak istemiştir. Alexios Komnenos'un esas düşmanları İtalya'nın güneyindeki Normanlar ve 1085'teki yenilgilerinin ardından ise Küçük Asya'daki Selçuklulardı. Bu aynı zamanda Anna Komnene'nin savaşın ilk aşamasına neden pek önem vermediğinin gerekçesine açıklık getirmektedir.

Peçeneklere karşı savaşma yöntemi 1087 yılının ilkbaharında önemli ölçüde değişmişti⁴⁰. İlk kez olarak Danube'nin kuzeyindeki Peçenekleri temsilen bir dış aracılık gerçekleşmişti (*Alexias*, 2001: 203)⁴¹. Bunun nedeni ise muhtemelen Paristrion'daki Peçenek şeflerinin kıskırtması veya eski Macar kralı Solomon'un Bizans içlerine saldırma kararıydı (Solomon büyük ihtimalle Peçeneklerin yardımlarıyla kendisine bazı beylikler kurmak niyetinde idi)⁴². Savaşın ilk aşamalarında olduğu gibi Anna Komnene'nin, Danube'nin kuzeyindeki Peçenekleri bu büyük askeri maceranın içine sürükleyen eyleme dair bilgilere yer vermemiş olması biraz engel teşkil edici bir unsurdur. Saldırının başlangıç etabından da bahsetmemiştir ki, bunu Peçeneklerin Adrianopolis'ten atılarak Trakya içlerine doğru girmelerinden anlamaktayız (*Alexias*, 2001: 203)⁴³. Tüm hikayede iddia edilen Haemus Dağı geçitlerindeki

⁴⁰Bu durumda kronoloji sadece bir tahminden ibaret olmaktadır Fakat Bizans'ın karşı saldırı tarihinin ünlü güneş tutulmasının yaşandığı 1 Ağustos 1087 gününe rastlaması, önceki tüm diğer olayların aynı senenin ilkbahar ve yaz aylarına denk düşmesi anlamına gelmektedir.

⁴¹Ayrıca bkz. 25 no'lu dipnot.

⁴²Anna Komnene anlatısında eski Macar Kralına sadece bir kez yer vermiştir (*Alexias*, 2001: 203). Solomon'un hikayesi hakkında daha fazla bilgi için bkz. Meško, 2011b: 77-94).

⁴³Chalandon ile karşılaştırınız (Chalandon, 1900: 112); (Diaconu, 1978: 36); (Spinei, 2003: 142).

Guiscard'ın Korfu Adası'ndaki ölümüyle imparatorun tüm dikkatini verdiği ve oldukça maliyetli olan bu savaş 1085 yılının yaz aylarında sona ermişti³² (Gesta, 1961: 254).

Bunun asıl nedeni 1038 (Meško, 2011a: 137-141) yazında Paristrion'da yaşamakta olan Peçeneklerin yeniden Balkanlar'daki saldırılarına başlamaları, Alexios'un bu durumla şahsen ilgilenmeyip Gürcü asıllı generali Gregory Pakourianos'u görevlendirmesi idi. Şanssızlık eseri, Alexios Komnenos'un hükümdarlığı sürecinde gerçekleşen bu ilk Peçenek saldırısı pek de bilinmemektedir. Anna Komnene'nin çalışmasında bu konuya ilişkin sadece birkaç adet dolaylı atıf bulunmaktadır³³. Bazı araştırmacılar (АРЧТЮНОВА, 1972: 115-119)³⁴Pakourianos'un *tipikonundan*³⁵ ve *Alexiad*'dan daha spesifik detaylar elde etmeye çabalamışlardı ancak elde edilen sonuç sınırlı olduğu gibi pek çok spekülasyonu da beraberinde getirmişti.

Bizler aynı zamanda sözü edilen bu çatışmanın nerede gerçekleştiği hakkında da bilgi sahibi değiliz³⁶; tek bildiğimiz ise Pakourianos'un başarılı olduğu ve Peçeneklerin yenildiğinden ibarettir (Gautier, 1984: 43). Ancak bu durum çok uzun sürmemiş, 1086 yılında bu kez arka planda Paulican ile birlikte yeni baş belası Traulos'un yardımlarıyla yeniden Haemus'un güneyindeki Bizans eyaletlerini istila etmişlerdi (*Alexias*, 2001: 174)³⁷. Alexios Komnenos, Makedonya ve Trakya'dan Pakourianos ve yerel askeri birliklerin onlarla anlaşmasına izin vermeyi seçmişti (*Alexias*, 2001: 200)³⁸. Filibe'nin kuzeyindeki Beliatoba Savaşı'nda Bizans uzaklaştırılmış ve Pakourianos, ikinci komutanı Nikolas Branas ile birlikte savaş alanında ölmüştü (*Alexias*, 2001: 200)³⁹. Alexios, meydana gelen zararı telafi edebilmek için Latin Batı'dan paralı

³²(*Alexias*, 2001: 180).

³³Örneğin Alexios 1083 Ocak ya da Aralık ayında Blachernae Kilise Meclisi'ndeki konuşmasında Peçenek saldırılarına değinmişti: (*Alexias*, 2001: 172) veya Alexios'un kilise varlıklarının sekülerleşmesi girişimi, (*Alexias*, 2001: 145); (Meško, 2011a: 140).

³⁴Ayrıca (Frankopan, 1996: 278-281)

³⁵Tipikon metni P. Gautier tarafından düzenlenerek basılmıştır, bkz. (Gautier, 1984: 5-145).

³⁶ Belki bu çatışma da tıpkı 1086 yılındaki son çatışmanın olduğu gibi Filibe'nin kuzeyinde gerçekleşmiştir, (Meško, 2012: 125-126).

³⁷Ayrıca (Chalandon, 1900: 107); (ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ, 1959: 115); (ЗЛАТАРСКИ, 1934: 182).

³⁸Ayrıca (Васильевскій, 1872: 155); (Chalandon, 1900: 109); (ЗЛАТАРСКИ, 1934: 185).

³⁹Ayrıca (Chalandon, 1900: 109); (Васильевскій, 1872: 156).

çatışma ise eksik bırakılmıştır⁴⁴. Yukarıda bahsedildiği üzere sadece, bu muazzam Peçenek saldırısının ilk aşamasının, Anna Komnene'nin tüm detaylarıyla yer verdiği 1094/1095 Kuman saldırısıyla benzediğini varsayabiliriz⁴⁵.

Mevcut sorunla ilgilenmek Trakya ve Makedonya'dan Nikolaos Maurokatalon ve Bempetziotes (Theodore?) komutasındaki *tagmata* ve başkentten gelen bazı ufak takviye birliklere, muhtemelen yerel askeri birliklere kalmıştı (*Alexias*, 2001: 203). Bizans kuvvetleri bir süreliğine bu büyük göçebe ordusunun hareketlerini gözlemlemişti. Her iki komutan da savaşmaya isteksizdi, Peçenekler için sayıları oldukça fazla idi⁴⁶. Neticede savaş Adrianopol'ün güneyinde Koule bölgesinde gerçekleşmiş ve mucize eseri Bizans ordusu galip gelmişti. Peçenek hükümdarı Tzelgu, eski Macar kralı Solomon ve çoğu askeri esir düşmüştü⁴⁷. Paristrion'daki Peçeneklerin her ne kadar bu savaşın avantajlarını kullandıkları ve savaşan orduların ardından yağmalamaya giriştikleri kesin olsa da, *Alexiad'da* buna dair doğrudan bir kanıt bulunmamaktadır (*Alexias*, 2001: 204).

Anna Komnene her şekilde beklenmedik muazzam zaferin Alexios Komnenos'u çok mutlu ettiği, sonucunda ise stakükoya uymaya ve Peçenek sorununu tamamıyla çözmeye karar verdiğini ifade etmiştir (*Alexias*, 2001: 204)⁴⁸. Bizans, 1059'dan beri düşman toprağı üzerinde ilk defa inisiyatif ve maddi çıkar sağlayacaktı. İmparator ve komutanlarının 30 yıl önce (1053'ten beri) onlardan kurtulmuş, ancak Danube'nin güneyindeki Peçenek varlığına

⁴⁴Bu gerçek K. Dieter tarafından ele alınmıştır (Dieter, 1894: 387). Çağdaş araştırmacılar arasında özellikle A. Madgearu Peçeneklerin, Thracian arasına varmadan evvel dağ geçitlerindeki ilk çatışmalarına dair hipotezi kuvvetle desteklemektedir Bkz. Madgerau, 1999: 430).

⁴⁵Bkz. (*Alexias*, 2001: 283-295).

⁴⁶Anna Komnene Tzelgu'nun ordusunun 80 bin güçlü askerden oluştuğı tahmininde bulunmuştu (*Alexias*, 2001: 203). Bu sayı biraz abartı olarak görülmektedir; biz bu sayının ancak yarısı kadar olabileceğinin gerçeğı yansıttığı görüşündeyiz. Bkz. (Meško, 2012: 156).

⁴⁷Ayrıca (Spinei, 2003: 142). Tzelge savaş boyunca yenilmiştir, ancak Macar *Chronicon Pictum* adlı esere göre eski Macar Kralı Solomon büyük ihtimalle savaş alanından uzaklaşmış, Bizans takibinin ardından öldürülmüştür (Chron. Pic., 1937: 409-410). Bu metne göre kendisini takipten kurtarabilmesine karşın, ölümü diğer Batılı kaynaklarca da onaylanmaktadır, bkz. (Saxo Gram, 1926: 724); (Bernold, 1926: 446).

⁴⁸Ayrıca bkz. (Meško, 2013: 198-199); (Spinei, 2003: 142).

son vermiş olan Paradunavon eyaletinin üzerinde tekrar doğrudan kontrol sağlamayı umut etmiş olmaları pek de muhtemel değildir. Mayıs 1087'de büyük savaş için hazırlıklar tamamlanmıştı (*Alexias*, 2001: 204-206)⁴⁹. Bu nihai savaş için yapılan hazırlıkların önemi Anna Komnene'nin neredeyse tüm *Alexiad*'ında yer almıştır⁵⁰. Paradunavon'daki Peçenekler, Bizans imparatoru Trakya'nın Lardea şehrinin dışında ordularını kamp kurmak için toplarken, onun niyetini anlamış ve bir elçi göndermişlerdi (*Alexias*, 2001: 207). Danube kıyılarındaki Dristra'nın (Silistre) Peçenek yöneticisi Tatos, Bizans saldırısına karşı Kumanlardan yardım istemek üzere Karadeniz bozkırlarına doğru yola koyulmuştu (*Alexias*, 2001: 209)⁵¹.

1 Ağustos 1087 sabahı Peçenek elçisi Alexios Komnenos'un hazırlıklarını durdurmak ve saldırılarına mani olmak amacıyla ona 30 bin Peçenek paralı askerinin Bizans ordusunun hizmetine girmesini içeren cazip bir teklifte bulunmuştu (*Alexias*, 2001: 207)⁵². Alexios, düşmanlarını bozguna uğratma fırsatını yakalamak için bu teklifi geri çevirmişti. Fakat nihayetinde bu hazırlıkların sonu (imparatorluğun batı yarısının 1081'deki Dyrrachion Savaşı'ndan bu yana sahip olduğu en büyük askeri güç) rakiplerinin umduğunun çok ötesinde bir duruma varmıştı. Dristra yakınlarında⁵³ 1087 yılı Ağustos ayının ortasında⁵⁴ 15 bin kişilik Bizans ordusu⁵⁵ hem at hem de askerleri açısından çok ağır bir yenilgiye uğramıştır (*Alexias*, 2001: 211-214)⁵⁶. Bunun üzerine Alexios gizlice kaçmaya çalışmıştı. Ayrıca galip gelen göçebeler sadece ganimet elde etmekle kalmamış, çok sayıda Bizans soylu ve erlerini fidyeye

⁴⁹Kronolojik yayınlar için bkz. Meško, 2012: 156, 666 ve 668 no'lu dipnotlar.

⁵⁰Aslında bu, askeri hazırlıklara ilişkin *Alexiad*'da yer alan en kapsamlı hikayedir.

⁵¹Ayrıca (Васильевский, 1872: 165); (Spinei, 2003: 143).

⁵²Ayrıca (Васильевский, 1872: 159-160); (Chalandon, 1900: 114); (Diaconu, 1970: 117); (Spinei, 2003: 143).

⁵³Bu savaşın esas yeri Bulgaristan'da günümüz Dulovo şehri civarındadır, (Йотовниолов, 2009: 438).

⁵⁴Bu tarih muhtemelen 14 Ağustos 1087'dir. Bkz. Meško, 2012: 156, 703 no'lu dipnot.

⁵⁵Anna Komnene tarafından savaş öncesine ait komutanları ve birliklerine ait dokümanlardan, Alexios Komnenos'un Peçeneklere karşı yapacağı savaş için batıdaki *tagmat*larının bir çoğunu topladığı izlenimi ortaya çıkmaktadır. Sadece, 1081 yılındaki Dyrrachion (ör: Excubitores, Vestiaritai) Savaşı'ndaki tahrip edilen birlikler unutulmuştur (Meško, 2012: 170-173).

⁵⁶Ayrıca (Malamut, 1995: 138).

karşılığında alıkoymuşlardı (*Alexias*, 2001: 214)⁵⁷. Ancak, müttefikleri Kumanların lideri Tatos'un gelmesi nedeniyle Peçenekler kazandıkları bu zaferin avantajlarını elde edememişlerdi⁵⁸. Bizans adına savaşmak için geç kalmışlardı; fakat liderleri, Karadeniz bozkırlarından Aşağı Danube'ye kadar evlerinden uzakta yaptıkları bu zorlu yolculuk için yağmalanan ganimetlerin bir kısmında hak iddia ediyordu (*Alexias*, 2001: 216)⁵⁹. Peçenek yöneticileri böylesi umutlar besleyerek hata etmiş ve 1087 yılının sonbaharında Kumanların saldırılarına maruz kalarak yenilgiye uğramışlardı (*Alexias*, 2001: 216)⁶⁰. Sonrasında, müttefikleriyle birlikte tekrar savaşmaya söz vererek, geri çekilen Peçenekler anavatanlarına dönmüşlerdi (*Alexias*, 2001: 217)⁶¹.

Paradunavon'daki Peçenekler ufukta yeni bir Kuman tehdidi belirmesiyle Bizans'ın barış çağrılarında daha duyarlı yaklaşmaya başlamışlardı (*Alexias*, 2001: 218)⁶². 1087/1088 kışı boyunca savaş birlikleri Trakya ve Makedonya'da tekrardan ortaya çıkacağı için, Peçenekler (Kuman ordusunun gitmesiyle) ilerleyen süreçte bu antlaşmaya pek de aldırılmayacaklardı (*Alexias*, 2001: 219)⁶³. Ayrıca Peçeneklerin 1088/89 'un ertesini kış mevsiminde Paradunavon'a geri dönmelerinden dolayı bu bölgeye yerleşmeye niyetleri olduğu anlaşılmaktadır (*Alexias*, 2001: 220)⁶⁴. Peçeneklerin, bu yaklaşımlarıyla yani Haemus'un güneyine yerleşmeleriyle yeni bir Kuman saldırısından kaçındıkları muhtemeldir⁶⁵.

⁵⁷Ауґиса (Васильевскій, 1872: 164); (Chalandon, 1900: 117); (Spinei, 2003: 104, 143).

⁵⁸Bu, 1078 yılındaki ilk ziyaretlerinden sonra Kumanların Balkanlarda dördüncü kez ortaya çıkışı idi.

⁵⁹Ауґиса (Васильевскій, 1872: 164); (Chalandon, 1900: 117); (ЗЛАТАРСКИ, 1934: 195); (Diaconu, 1970: 119); (Spinei, 2003: 143).

⁶⁰Ауґиса (Васильевскій, 1872: 165); (Chalandon, 1900: 117); (Moravcsik, 1958: 228); (Spinei, 2003: 143).

⁶¹Ауґиса (Васильевскій, 1872: 165); (Chalandon, 1900: 117). İlâveten bkz. (Shepard, 1985: 262-265). Kumanlar 1091 yılın ilkbaharında geri dönmüşlerdi, aşağıya bakınız

⁶²Ауґиса (ЗЛАТАРСКИ, 1934: 197); (Diaconu, 1970: 130); (Spinei, 2003: 143).

⁶³Ауґиса (Chalandon, 1900: 119).

⁶⁴Ауґиса (Васильевскій, 1872: 250); (Chalandon, 1900: 124); (Diaconu, 1970: 131).

⁶⁵Bu görüş ilk olarak V. Vasilevskij tarafından ortaya atılmıştır, bkz. (Васильевскій, 1872: 248); (Meško, 2013: 204).

Alexios Komnenos'un, batılı *tagmatası* korkunç bir şekilde sarsıldığından beri, bu üzücü olayları başından engelleme çabalarının olduğunu da ifade etmeliyiz. Sonuçta, zaman içerisinde Bizans bir ya da iki savaşta başarı gösterdiyse de, mevcut sıkıntılı durumda herhangi bir değişiklik yaratmamıştı. İzledikleri tek tutarlı strateji büyük çatışmalardan kaçınmak, Trakya'daki⁶⁶ korunaklı surlarının ardında kalarak müttefik araştırmak, askeri güçlerini yeniden oluşturmak ve Peçeneklerin terk edip gitmelerini veya Bizans yeni bir savaşa katılacak gücü toplayana kadar beklemektir (Bizans'ın bu stratejisiyle Peçeneklere karşı 1050/51 yıllarındaki ilk savaşta uyguladıkları strateji arasında büyük benzerlik vardır) (Shepard, 1985: 260-269). Bizans'ın 'eylemsel kanun' sorunu E. N. Luttwak tarafından geçenlerde irdelenmiştir. Onun vardığı teorik sonuçları ise Alexios Komnenos'un 1088 sonrası genel stratejisiyle uyum içerisinde⁶⁷. Bu, oldukça fazla zaman ve sabır gerektirirken, savaşta şanlı bir zaferde pek yakın değildi. Böylelikle 1087 kış mevsiminin gelmesiyle birlikte Konstantinopolis'e dönen Alexios Komnenos tüm ilgisini başarılı komutanlarının yöneteceği askeri operasyonlara yoğunlaştırmıştı. Onun, savaş sahnesinden ayrılmasıyla kızı Anna, göçebelere karşı yürütülen saldırılara ilgisini yitirmiş ve anlatısı ise kısa, karanlık ve karmaşık bir hale dönüşmüştür. Aslında bu bölüm tüm *Alexiad* içerisindeki en karışık hikâyedir. İşte bu nedenle 1088'den 1099 yılının sonuna değin gerçekleşmiş olaylar hakkında pek az şey bilindiği gibi kronolojileri de hatalıdır (Dieter, 1894: 390)⁶⁸.

Dristra'da yaşamış olduğu askeri 'felaket' Alexios Komnenos'u muhtemelen daha önce hiç düşünmediği ve kızının bahsetmediği bir eyleme mecbur bırakmıştı. Bizans imparatoru 1088 ilkbaharında Papa ile olan ilişkilerini yeniden yapılandırmak üzere ilk adımını atmıştı (1054'deki Büyük Ayrılık'tan beri ilişkiler kesilmişti)⁶⁹. Yeni Papa II. Urban, papalığının büyük bir

⁶⁶Tzouroulon (Çorlu), Brysis (Pınarhisar), Bizyé (Vize) ve Médeia (Kızılköy), vs. Gibi çok sayıda üssün yanı sıra Bizans'ın en büyük güçlendirilmiş askeri üssü Adrianopolis'ti, bkz. (Pralong, 1988: 179-200).

⁶⁷Bkz. (Luttwak, 2009: 415-418).

⁶⁸Ayrıca (Chalandon, 1900: 119); (Gautier, 1962: 96); (Gautier, 1977: 217).

⁶⁹Bizans imparatoru dememize rağmen ilk teşebbüs, Alman İmparatoru IV. Henry'e karşı destek arayışındaki, yeni seçilen Papa II. Urban'dan gelmişti. Bkz. (Ord. Vit., 1983: 166): "*Vrbanus (...) missit legatos et epistolas Romana auctoritatis Francis et Grecis*".

bölümünde ne yazık ki anti-papalık görüşüne sahip III. Clement ve Alman İmparatoru IV. Henry karşıtı mücadelelerin ortasında kaldığı için çok çabuk destek sağlayabileceği bir durum olmamıştı⁷⁰.

1091 yılının başlarına kadar, Bizans'ın nadir de olsa elde ettiği birkaç başarısına karşın Peçenekler adım adım Bizans başkentine doğru ilerlemekteydi⁷¹, tarih 8 Mart'ı gösterdiğinde ise neredeyse Bizans surlarına ulaşmışlardı (*Alexias*, 2001: 240)⁷². Kale ve surların kontrolünü elinde bulunduran Bizans, tüm işgal edilen bölgeleri yeniden geri kazanabileceği umudunu halen beslemekteydi. Bu olumlu yaklaşımına karşın dışarıdan bir kez daha gelen ölümcül bir tehlike ortaya çıkmıştı. Eş zamanlı olarak Trakya'daki Peçenek saldırıları sürerken, küçük fakat oldukça güçlü bir korsan filosuna (*Alexias*, 2001: 222)⁷³ sahip olan Selçuklu Emiri Çaka Bey⁷⁴, Bizans'ın Ege'deki topraklarının büyük bir bölümünü fethetmek üzere idi (Gautier, 1970: 35)⁷⁵. Eskiden Ege'ye hâkim olan Bizans donanmasının ilgisizlik nedeniyle, birkaç birlik haricinde varlığından söz etmek mümkün değildi ve yeni bir geminin inşası ise hem para hem de zaman gerektirmekteydi. Yaşananları daha da kötü bir hale getiren ise elde ettiği başarılarının Çaka Bey'i Konstantinopolis'i fethedebileceğine inandırması idi. Fakat bunu başarması için Bizans başkentini imparatorluktan ayırabilecek güçte bir orduya sahip olması gerekmektedir. Çaka Bey bu nedenle Peçenekler ile müttefik olabilmek için elçiler göndermeye girişmişti. Peçeneklerden, Trakya yarımadasını ele geçirmek üzere istediği yardım sayesinde donanmasıyla Konstantinopolis'e saldırılabilecekti (*Alexias*, 2001: 241)⁷⁶.

⁷⁰Bu durum aynı zamanda II. Urban ve Alexios Komnenos arasındaki 'ittifakın' neden böyle ağır ilerlediğini açıklar niteliktedir (Holtzmann, 1928: 47-50).

⁷¹Ör: Bizans'ın 1091 Şubat'taki Choïrobakchoi'deki zaferi (*Alexias*, 2001: 236-238).

⁷²Ayrıca (Chalandon, 1900: 129); Antakyalı Piskopos VI. John Oxceites'in İnci'yi ile karşılaştırınız. (Gautier, 1970: 35); (Spinei, 2003: 145).

⁷³Ayrıca (Ahrweiler, 1966: 184); (Gautier, 1977: 217-218).

⁷⁴Çaka Bey için bkz. (Moravesik, 1958: 310); (*Alexias*, 2001: 225); (Brand, 1989: 17); (Gautier, 1977: 218).

⁷⁵Ayrıca (Hagenmeyer, 1973: 132-133); (Ahrweiler, 1966: 184); (Gautier, 1977: 217); (Cheynet, 1998: 145-146).

⁷⁶Ayrıca (Васильевскій, 1872: 227); (Chalandon, 1900: 129); (ЗААТАРСКИ, 1934: 203); (ΣΑΒΒΙΔΗΣ, 1991: 52).

Alexios Komnenos artık daha fazla beklememeli, hızlı olmalı ve Türk Emiri hırslı planını uygulamaya koymadan harekete geçmeliydi. Stratejisi o an için faydasızdı. Artık Peçenekler ile bir yaşam tarzının düşünülmesi imkânsızdı ve tek seçenek ise Selçukluların aleti olmadan önce onları yenmekti. Komnenos, öncelikle çoğu Roma'daki Papa ve Latin Batı liderleri olmak üzere mümkün olan tüm müttefiklerine yardım taleplerini içeren çok sayıda mektup yollamıştı (*Alexias*, 2001: 241)⁷⁷. Batılı Hristiyanları, doğulu kardeşlerine barbar Türklere karşı savaşmaya teşvik eden, hatta olayların gidişatını değiştirerek sadece dört yılın ardından Birinci Haçlı Seferi'nin başlamasına neden olan çok sayıdaki mektup pek işe yaramamıştı (Charanis, 1949: 27)⁷⁸. Ancak gerçek anlamda hiçbir askeri gücün ulaşması çabucak gerçekleşmemişti. Bu nedenle Alexios, Peçenek donanmasının Türk donanmasına katılımını önlemenin hayati öneme sahip olduğuna karar vermişti. Hebros (Maritsa) nehrinin ağzındaki, stratejik öneme sahip bir liman olan Ainos'a (Türkiye sınırlarındaki Enez) girmek üzere Konstantinopolis'ten ayrılmıştı (*Alexias*, 2001: 242-243).

Çok uzun zaman önce Peçenekler (vagonlardaki eş ve çocuklarıyla birlikte) savaşmak üzere bu bölgede toplanmışlardı (*Alexias*, 2001: 248). Alexios 13 bin güçlü askerden oluşan silahlı kuvvetlerini nehrin sağ kıyısına konuşlandırmak hususunda oldukça dikkatliydi (Meško, 2012: 218-220), böylelikle nehrin tam çaprazında bulunan Peçenek ordusu ani bir saldırı hamlesine kalkışmayacaktı (*Alexias*, 2001: 242). Tam da bu kararlı noktada, ufukta üçüncü bir beklenmedik kabile belirmişti. Bu, sözde Peçeneklerle anlaşmazlıklarını çözmek isteyen iki hanları Togortag ve Boniak liderliğindeki büyük Kuman ordusu idi (*Alexias*, 2001: 243)⁷⁹. Alexios, Kumanların niyetlerinden emin olamamış, Peçeneklerle birlik yapmalarından korkmuştu (*Alexias*, 2001: 244). Hesaplarına göre şimdi sadece bir değil, iki büyük tehditle yüzleşmesi gerekmekteydi. Peçenekleri yakından tanıyordu, Peki ya Kumanları? Togortak ve Boniak'ı kazanmak amacıyla onları oldukça şaşaalı bir akşam

⁷⁷Ауrica (Васильевскій, 1872: 256-258, 271-273); (Chalandon, 1900: 129-131); (Shepard, 1988: 103-104).

⁷⁸Ауrica (Shepard, 1988: 105).

⁷⁹Ауrica (Chalandon, 1900: 132); (ЗЛАТАРСКИ, 1934: 204). Her iki Kuman Hanı da, Тугторакан (Тугоракань) ve Боняк (Бонякъ) Rus kroniklerinde de yer almaktadır. Вкз.: (Васильевскій, 1872: 279).

yemeğine davet etmişti (*Alexias*, 2001: 243)⁸⁰. 29 Nisan 1091 günü gerçekleşen Lebounion Savaşı'nda (*Alexias*, 2001: 249)⁸¹. Bizans ve Kuman ortak kuvvetleri Peçeneklere karşı gelmiş; bir daha toparlanamayan Peçenekler ise bu darbenin ardından yavaş yavaş yok olmuşlardı. Bu savaştan kurtulanlar ya Bizans ordusuna kaydolmuş ya da köle olarak satılmışlardı (Zon., 1897: 740-741)⁸².

Herşeyi göz önünde bulundurduğumuzda Anna Komnene'nin, yarım yüzyılın ardından babasının Lebounion'daki zaferini anlatırken ne denli sevinçli olduğunu net bir şekilde algılamaktayız. Alexios Komnenos'un uzun hükümdarlık sürecinde zor ve uzatmalı bir savaş yaşadığı göçebe halk İskitler - Peçenekler- onun sadece tamamen ortadan kaldırmaya mecbur kaldığı tek düşmanlarıydı (Norman ve Selçuklulardan farklı olarak). Burada Anna Komnene'nin anlattısının ilgi ve önemi de yatmaktadır, çünkü *Alexiad*'ın bu bölümü babasına ithaf edebileceği tam ve bölünmez zaferin yer aldığı tek bölümüdür.

Kısaltmalar

- AEMAe** Archivum Eurasiae Medii Aevi
Alexias Reinsch, D. R. – Kambylis, A. [eds.]. 2001. *Anna Comnena Alexias*. CFHB. Berlin.
Attal Bekker, I. [ed.]. 1853. *Michaelis Attaliotae Historia*. CSHB. Bonnæ.
Bernold Pertz, G. H. [ed.]. 1926. *Bernoldi chronicon*. MGH SS, V. Leipzig
Bryen Gautier, P. [ed.]. 1975. *Nicephori Bryenii Historiarum libri quattuor*. CFHB. Brussels.
BSI Byzantinoslavica
Byz. Forsch. Byzantinische Forschungen
Byz. Zeitschr. Byzantinische Zeitschrift
CFHB Corpus Fontium Historiae Byzantinae
CSFB Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae

⁸⁰(Васильевский, 1872: 280); (Chalandon, 1900: 133); (ЗЛАТАРСКИ, 1934: 205).

⁸¹Аурика bkz. 32 no'lu dipnot.

⁸²Аурика (Ephr., 1984: 123); (Spinei, 2003: 145).

De adm. imp. Moravcsik, Gy. [ed.]. 1967. *Constantine Porphyrogenitus: De administrando imperio*. English Translation by R. J. H. Jenkins. Dumbarton Oaks.

DOP Dumbarton Oaks Papers

Ephr. Lampsidis, O. [ed.]. 1984. *Εφραίμ του Αιγίου χρονογραφία*, Τόμος Α'. Athens.

Gesta Mathieu, M. [ed.]. 1961. *La geste de Robert Guiscard*. Palermo.

Chron. pic. Domanovszky, A. 1937. „Chronici hungarici compositio sæculi XIV.“ In Szentpétery, E. [ed.]. *Scriptores rerum hungaricarum*, Vol. I. Budapest.

JÖB Jahrbuch des Österreichischen Byzantinistik

MGH SS Monumenta Germaniæ Historica, Scriptores

МИА СССР Материали и исследования по археологии СССР

REB Revue des Etudes Byzantines

Ord. Vit. Chibnall, M. [ed.]. 1983. *The Ecclesiastical History of Orderic Vitalis*. Volume II: Books III and IV. Oxford.

Saxo Gram. Pertz, G. H. [ed.]. 1926. *Annalista Saxo*. MHG SS, VI. Leipzig.

Scyl. Thurn, I. [ed.]. 1979. *Ioannis Scylitzæ Synopsis historiarum*. CFHB. Berlin.

Scyl. Con. Tsolakes, T. [ed.]. 1968. *Ἰωαννου Σκυλίτζου χρονογραφίαξ συνεχεια*. Thessalonike.

TM Travaux et Mémoires

BB Византийский Временник

ZRVI Zbornik Radova Vizantološkog Instituta

Zon. Pinder, M. [ed.]. 1897. *Ioannis Zonaræ Epitome Historiarum*. CSHB. Tomus III. Bonnæ.

ЖМНП Журналь Министерства народного просвѣщенія

Καυνακça

Bekker, I. [ed.]. (1853). *Michaelis Attaliota Historia*. CSHB. Bonnæ.

Domanovszky, A. (1937). „Chronici hungarici compositio sæculi XIV.“ In Szentpétery, E. [ed.]. *Scriptores rerum hungaricarum*, Vol. I. Budapest.

Gautier, P. (1962). „Le discours de Théophylacte de Bulgarie a l' autocrator Alexis I. Comnène (6 janvier 1088).“ *REB*, 20, 93–130.

Gautier, P. (1970) „Diatribes de Jean l' Oxite contre Alexis I. Comnène.“ *REB*, 28, 5–55.

Gautier, P. [ed.]. (1975). *Nicephori Bryenii Historiarum libri quattuor*. CFHB. Brussels.

Gautier, P. (1984). „Le typikon de Grégoire Pakourianos.“ *REB*, 42, 5–145.

Hagenmeyer, H. [ed.]. (1973). *Die Kreuzzugsbriefe aus den Jahren 1088 – 1100*. Hildesheim – New York.

Chibnall, M. [ed.]. (1983). *The Ecclesiastical History of Orderic Vitalis*. Volume II: Books III and IV. Oxford.

Lampsidis, O. [ed.]. (1984). *Εφραίμ του Αντίου χρονογραφία, Τόμος Α'*. Athens.

Mathieu, M. [ed.]. (1961). *La geste de Robert Guiscard*. Palermo.

Moravcsik, Gy. [ed.]. (1967). *Constantine Porphyrogenitus: De administrando imperio*. English Translation by R. J. H. Jenkins. Dumbarton Oaks.

Pertz, G. H. [ed.]. (1926). *Annalista Saxo*. MHG SS, VI. Leipzig.

Pertz, G. H. [ed.]. (1926). *Bernoldi chronicon*. MGH SS, V. Leipzig

Pinder, M. [ed.]. (1897). *Ioannis Zonarae Epitome Historiarum*. CSHB. Tomus III. Bonnae.

Reinsch, D. R. – Kambylis, A. [eds.]. (2001). *AnnaeComnenae Alexias*. CFHB. Berlin.

Thurn, I. [ed.]. (1979). *Ioannis Scylitzae Synopsis historiarum*. CFHB. Berlin.

Tsolakes, T. [ed.]. (1968). *Ἰωάννου Σκυλίτζου χρονογραφία συνεχής*. Thessalonike.

Ahrweiler, H. (1966). *Byzance et la mer*. Paris: Presses universitaires de France.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ,Ι: (1959).Οι Παυλιανοί,Ἡ ἱστορία καὶ ἡ διδασκαλίατων ἀπο τῆς ἐμφανησεως μεχρι των νεοτερων χρονων. Athens (PhD dissertation).

Арутюнова, В. А. (1972). „К вопросу о взаимоотношениях Византии с Печенегами и Половцами во время норманской кампании.“ *ВВ*, 33, 115–119.

Brand, C. M. (1989). „The Turkish Element in Byzantium, Eleventh-Twelfth Centuries.“ *DOP*, 43, 1–25.

Buckler, G. (1968). *Anna Comnena, a Study*. Oxford: Clarendon Press.

Diaconu, P. (1970). *Les Petchénégues au Bas-Danube*. Bucharest.

Diaconu, P. (1978). *Les Coumans au Bas-Danube aux XI. et XII. siècles*. Bucharest.

Dieter, K. (1894). „Zur Glaubwürdigkeit der Anna Komnena.“ *Byz. Zeitsch.*, 3, 386–390.

Frankopan, P. (1996). „A Victory of Gregory Pakourianos against the Pechenegs.“ *BSI*, 57, 278–281.

Gautier, P. (1977). „Défection et soumission de la Crète sous Alexis I. Comnène.“ *REB*, 35, 215–227.

Golden, P. B. (1990). „The people of the south Russian steppes.“ In Sinor, Denis [ed.]. *The Cambridge History of early Inner Asia*. Cambridge, 229–284.

Göckenjan, H. (1993). „Pečeneg.“ In *Lexikon des Mittelalters*, 6.9, 1845–1846.

Holtzmann, W. (1928). „Die Unionsverhandlungen zwischen Kaiser Alexios I und Papst Urban II im Jahre 1089.“ *Byz. Zeitsch.*, 28, 38–67.

Howard-Johnston, J. (1996). „Anna Komnene and the Alexiad.“ In Mullet, Margaret – Smythe, Don [eds.]. *Alexius Komnenos Papers of the Second Belfast Byzantine International Colloquium, 14–16 April 1989*. Belfast, 260–302.

Hunger, H. (1978). *Die hochsprachliche Profanliteratur der Byzantiner*. Erster Band. Philosophie – Rhetorik – Epistolographie – Geschichtschreibung – Geographie. Munich.

Chalandon, F. (1900). *Essai sur le règne d' Alexis I. Comnène (1081 – 1118)*. Paris.

Charanis, P. (1949). „Byzantium, the West and the Origin of the First Crusade.“ *Byzantion*, 19, 17–36.

Cheyne, J.-C. (1998). „La résistance aux Turcs en Asie Mineure entre Mantzikert et la première croisade.“ In Balard, Michel [ed.]. *Ευφροχία. Mélanges offerts à Hélène Ahrweiler*. Paris, 131–147.

Йотов, Й. – Николов, Н. (2009). „Походът на Алексий I Комнин към Дръстър (1087 г.). Нови данни и интерпретация.“ In *Пътванията в средновековна България. Материали от първата национална конференция „Пътуване към България, пътуванията в средновековна България и съвременният туризъм“ Шумен, 8.–11. 5. 2008 г. Veliko Trnovo*, 432–447.

Каждан, А. П. (1963). „Иоанн Мавропод, Печенег и Русские в середине XIV.“ *ZRVI*, 8, 177–184.

Každan, A. P. (1977). „Once more about the „alleged“ Russo-Byzantine Treaty (ca. 1047) and the Pecheneg Crossing of the Danube.“ *JÖB*, 26, 65–77.

Kühn, H.-J. (1991). *Die byzantinische Armee im 10. und 11. Jahrhundert. Studien zur Organisation der Tagmata*. Wien: Fassbaender.

Lefort, J. (1976). „Rhétorique et politique. Trois discours de Jean Mauropos en 1047.“ *TM*, 6, 265–303.

Luttwak, E. N. (2009). *The Grand Strategy of the Byzantine Empire*. Cambridge – London: Harvard University Press.

Macrides, R. (2000). „The Pen and the Sword: Who wrote the *Alexiad*?“ In Gouma-Peterson, Thalia [ed.]. *Anna Komnene and her times*. New York & London, 63–81.

Madgearu, A. (1999). „The Military Organisation of Paradounavon.“ *BSI*, 60–2, 421–446.

Madgearu, A. 2013a. *Byzantine Military Organization on the Danube, 10th – 12th Centuries*. Leiden – Boston: Brill.

Madgearu, A. (2013b). „The Pechenegs in the Byzantine Army.“ In Curta, Florin – Maleon, Bogdan-Petru [eds.]. *The Steppe Lands and the World beyond them*. Studies in Honor of Victor Spinei on his 70th Birthday. Iași, 207–218.

Malamut, E. (1995). „L'image Byzantine des Petschénègues.“ *Byz. Zeitsch.*, 88, 105–147.

Matthew, D. (1992). *The Norman Kingdom of Sicily*. Cambridge.

Masanov, N. E. (1990). „La dispersion comme la loi générale de l'activité de la société nomade.“ In Francfort, Henri-Paul [ed.]. *Nomades et sédentaires en Asie Centrale. Apports de l'archéologie et de l'ethnologie. Actes du colloque franco-soviétique Alma Ata (Kazakhstan) 17–26 Octobre 1987*. Paris, 193–203.

McQueen, W. B. (1986). „Relations between the Normans and Byzantium 1071–1112.“ *Byzantion*, 56, 427–476.

Meško, M. (2011a). „Notes sur la chronologie de la guerre des Byzantins contre les Petchénègues (1083 – 1091).“ *BSI*, LXIX, 134–148.

Meško, M. (2011b). „Pečenežsko-byzantské dobrodružstvo uhorského kráľa Šalamúna (1083 – 1087).“ *Konštantínove listy*, 4, 77–94.

Meško, M. (2012). *Obnova byzantskej moci na Balkáne za vlády Alexia I. Komnéna. Druhá byzantsko-pečenežská vojna (1083–1091)*. Nitra.

Meško, M. (2013). Pecheneg Groups in the Balkans (ca. 1053–1091) according to the Byzantine Sources.“ In Curta, Florin – Maleon, Bogdan-Petru [eds.]. *The Steppe Lands and the World beyond them*. Studies in Honor of Victor Spinei on his 70th Birthday. Iași, 179–205.

Moravcsik, G. (1958). *Byzantinoturcica, II*. Berlin.

Oikonomides, N. (1976). „Recherches sur l'histoire du Bas-Danube aux X/– XI. siècles: la Mésopotamie d'Occident.“ In *Documents et études sur les institutions de Byzance (VII.– XV. s.)*. London: Variorum Reprints.

ПЛАТНЕВА, С.А. (1958). “ Печегы, Торки и Полобцы в южнорусских степях“ *МИА СССР*, 62, 152–226.

Pralong, A. 1988 „Remarques sur les fortifications byzantines de Thrace orientale.“ In Ahrweiler, Hélène [ed.]. *Géographie historique du monde méditerranéen*. Paris, 179–200.

Pritsak, O. (1981a). „The Pe cnegs. A Case of Social and Economic Transformation.“ In *Studies in Medieval Eurasian History*. London: Variorum Reprints, 4–29.

Pritsak, O. (1981b). „Two Migratory Movements in Eurasian Steppe in the 9th–11th Centuries.“ In *Studies in Medieval Eurasian History*. London: Variorum Reprints, 157–163.

Расо кн й, Д. А. (1933). *Печен г, Торки и Берен ди на Руси и Угрии (P tch n gues, Torks et B r nd s en Russie et en Hongrie)*. Prague: Institut Kondakov.

Reinsch, D. R. 2000. „Women’s Literature in Byzantium? – The Case of Anna Komnene.“ In Gouma-Peterson, Thalia [ed.]. *Anna Komnene and her times*. New York & London, 83–105.

ΣΑΒΒΙΔΗΣ. Γ. Κ. (1991). „Ο Σελτζούκος εμιρης της Συμ ρνης Τζαχ ς (Çaka) και οι

επιδρομ ς του στα μικρασιατικά παρ λια, τα νησιά του ανατολικού Αιγαίου και

την Κωνσταντινούπολη (с. 1081 – 1106), В’ 1090 – с. 1106.“ In *Βυζαντινοτουρκικά*

μελετήματα. Athens, 87–102.

Shepard, J. (1975). „John Mauropous, Leo Tornicius and an alleged Russian Army, the Chronology of the Pecheneg Crisis of 1048–1049.“ *J B*, 24, 61–89.

Shepard, J. (1985). „Information, Disinformation and Delay in Byzantine Diplomacy.“ *Byz.Forsch.*, 10, 233–239.

Shepard, J. (1988). „Aspects of Byzantine Attitudes and Policy towards the West in the Tenth and Eleventh Centuries.“ *Byz. Forsch.*, 13, 67–118.

Spinei, V. (2003). *The great Migrations in the East and South East of Europe from the Ninth to the Thirteenth Century*. Cluj-Napoca.

Stephenson, P. (1999). „The Byzantine Frontier at the Lower Danube in the Late Tenth and Eleventh Centuries.“ In Power, Daniel – Standen, Naomi [eds.]. *Frontiers in Question. Eurasian Borderlands, 700–1700*. Edited by Daniel Power and Naomi Standen. Houndmills, 80–104.

Tăpkova-Zăimova, V. (1974). „La population du Bas-Danube et le pouvoir byzantin (XI. Et XII. siècles).“ In *Actes du XV. congrès international d'études byzantines, Athènes-septembre 1974, IV Histoire, Communications*, 331–339.

Tăpkova-Zăimova, V. (1979). *Les μιξοβάρβαροι et la situation politique et ethnique au Bas-Danube pendant la seconde moitié du XI. s.*“ In *Byzance et les Balkans à partir du VI. siècle. Les mouvements ethniques et les états*. London: Variorum Reprints, 615–619.

Васильевскій, В. (1872). „Византия и Печенегі.“ *ЖМНП*, 164, 1872, 116–165, 243–332.

Златарски, В. Н. (1934). *История на Вългарската държава презь срѣднитѣ вѣкове. Томъ II. Вългария подѣ византийско владичество (1018 – 1187)*. Sofia.